

Využití strukturovaného učení v prostředí MŠ Slunečnice



Nejčastěji využívaná výchovně - vzdělávací strategie pro děti s PAS je metoda **strukturovaného učení**. Tento přístup se využívá především v začátcích péče o tyto děti, kdy pevný režim a využití jejich dobré percepce pomáhá dětem najít souvislosti mezi věcmi, vztahy a běžnými aktivitami ve školce i doma a ovlivňují tak pozitivně chování dítěte.

Metodika je postavena na teoriích učení a chování. Metodika strukturovaného učení zohledňuje širokou a různorodou škálu poruch autistického spektra, osobnostní a charakterové zvláštnosti každého jedince a v neposlední řadě jeho mentální úroveň.

Intervence prováděná metodou strukturovaného učení staví na odstranění deficitů vycházejících z diagnózy PAS a současně rozvíjí silné stránky jedinců s touto diagnózou.

Principy strukturovaného učení:

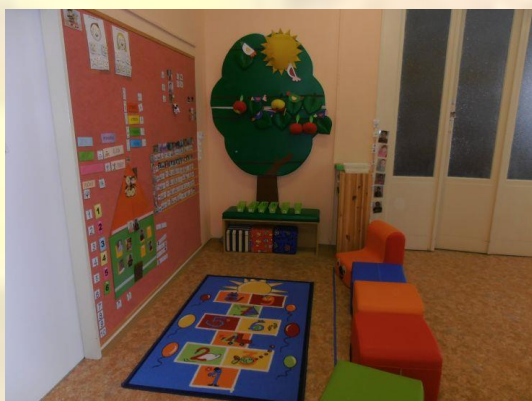
Při uplatňování principů strukturovaného učení je nutné se řídit základním pravidlem, kterým je nastavení systému práce **zleva doprava** a **shora dolů**. Pokud lidé s autismem tuto základní rutinu zvládnou, umožní jim to lepší pochopení pohybů vlastního těla. Zvládnutí rutiny zvýší také jejich schopnost porozumět instrukcím, usnadní jim organizaci pracovních činností, zvýší schopnost předvídatelnosti v čase i v prostoru a umožní jim aktivnější učení se novým dovednostem.

- **Individualizace** – zahrnuje individuální volbu metod a postupů, individuálně volené úlohy, individuálně upravené prostředí a individuální formy vizualizačních pobídek, komunikace a motivace. Všechny děti s autismem se od sebe nějakým způsobem liší. Rozdíly jsou v mentální úrovni, v různé míře výskytu symptomů, rozdílných percepčních schopnostech, v odlišné schopnosti koncentrace, komunikace, v osobnostních charakteristikách, v míře problémového chování a aktivity, v sociálních dovednostech. Z hlediska individuálního přístupu je třeba, aby pedagog zjistil úroveň schopností dítěte a následně zvolil vhodný typ vzdělávání, systému komunikace (verbální, verbální kombinovaný s vizuálním, předmětový, fotografie, piktogramy, kombinace s psanou formou atd.), pomohl určit vhodné pracovní místo a způsob práce.

• **Strukturalizace** – struktura či členění zajišťuje každému člověku určité jistoty a neměnnost, která mu umožní vykonávat každodenní činnosti s danou rutinou. Pomocí jednoznačně viditelného uspořádání prostředí, času a jednotlivých činností je umožněno jedinci s PAS lépe se orientovat v čase a prostoru a pružněji reagovat na změny.

Strukturalizace pomáhá člověku s PAS odpovědět na otázky „Kdy, kde, co, jak, jak dlouho, proč?“ Pomocí jednoznačně viditelného uspořádání prostředí, času a jednotlivých činností je umožněno jedinci s PAS lépe se orientovat v čase a prostoru a pružněji reagovat na změny.

○ **Struktura prostoru** – jasná a přehledná struktura prostředí umožní člověku s autismem předvídat, **kde** má jednotlivé činnosti vykonávat. V případě, že dojde k nějakým změnám, může prostorová struktura přispět k lepší adaptaci a vyšší míře samostatnosti v novém prostoru (obr. č. 1,2).



obr. č. 1 – struktura prostoru třídy (ranní kruh)



obr. č. 2 prostor pro cvičení

○ **Struktura pracovního místa** – úzce souvisí se strukturou prostředí; volba pracovního místa je vždy závislá na míře symptomaticky PAS, motorických dovednostech a na intelektových schopnostech dítěte (obr. č. 3,4)



obr. č. 3 – struktura míst pro skupinovou práci



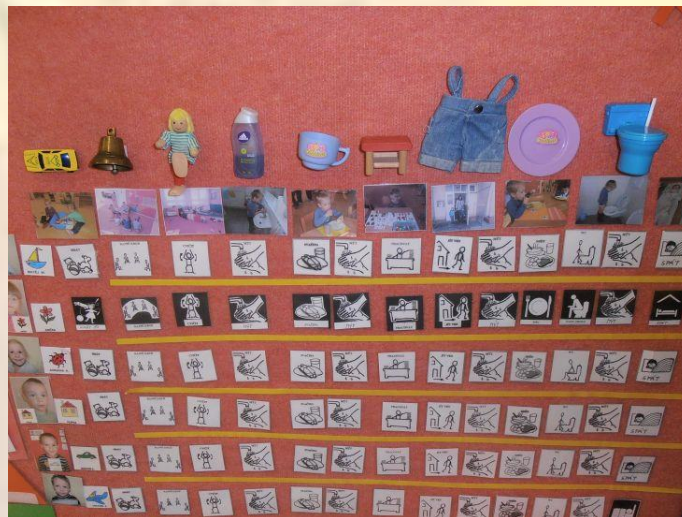
obr. č. 4 – struktura odděleného prac. místa

○ **Struktura času** – časová struktura se pro jedince s autismem vytváří formou nástěnných a přenosných denních režimů. Jde o sled jednotlivých činností v průběhu dne, které po sobě následují. Denní režim a symboly na něm umístěné odpovídají na otázky „Co

budu dělat? A „**Kdy** to budu dělat?“ Děti v předškolním věku formy zviditelnění času nepoužívají a řídí se verbálními pokyny dospělých. Obvykle se bez problémů odpoutají od právě vykonávané činnosti a pružně reagují na požadavky svých rodičů, učitelů a dalších osob. Dítě s autismem však hůře zvládá změnu aktivit prostřednictvím nepředvídaných verbálních pokynů z důvodu neschopnosti respektovat tyto pokyny a také často v důsledku deficitu rozumění řeči. Čas je tedy třeba zviditelnit, a to formou, které budou rozumět a respektovat ji bez zbytečných stresových situací.

Typy denních režimů:

- **nástěnný denní režim** (lišta na zdi ve vodorovné nebo svislé poloze - obr. č. 5)
- **přenosné denní režimy** (desky s nalepeným suchým zipem, na kterých jsou umístěny jednotlivé symboly).



obr. č. 5 – denní režimy dětí

o **Struktura činností** – pomáhá odpovědět na otázky **jak** splnit zadaný úkol a **jak dlouho** bude splnění úkolu trvat; uspořádání zadaného úkolu je dáno většinou typem strukturované úlohy (krabicové úlohy, úlohy v deskách, úlohy v pořadačích...). Při plnění strukturovaných úloh je nutné využívat pravidlo systému práce zleva doprava a shora dolů – dodržování tohoto systému práce vypovídá i o délce trvání úkolu (jakmile dítě přemístí komponenty z levé strany na pravou či shora dolů, úkol je splněn).

Typy strukturovaných úloh:

- **Krabicové úlohy** jsou nejjednodušší formou strukturovaných úloh, rozměry krabic a uspořádání uvnitř krabice se řídí velikostí a množstvím jednotlivých složek, které tvoří danou úlohu (krabice jsou nejčastěji z kartonu, překližky, dřeva nebo umělé hmoty – obr. č. 6)



obr. č. 6 – krabicové úlohy – třídění přírodnin

- **Úlohy v deskách** jsou vyšší formou strukturované úlohy. Stejně jako v krabici, i v deskách je pouze jedna úloha, kterou má dítě splnit. Úkoly v deskách kladou zvýšené nároky na manipulaci s úlohou a orientaci na ploše (obr. č. 7).



obr. č. 7 – deskové úlohy – třídění do třech sloupců

- **Úlohy v pořadačích** jsou obtížnější formou strukturovaných úloh. Do pořadače je vloženo současně několik úloh, které jsou řazeny za sebou. Dítě musí při manipulaci s úlohou umět listovat a zároveň zachovávat pořadí jednotlivých úloh (obr. č. 8).



obr. č. 8 – úlohy v pořadačích – přiřazování balónek

- **Sešity a pracovní listy** jsou nejvyšším typem strukturovaných úloh. Předpokládají dobrou orientaci na ploše a dobré motorické schopnosti dítěte (obr. č. 9,10).



obr. č. 9 – pracovní list



obr. č. 10 – pracovní sešit

- **Vizualizace** – vizuální vnímání a myšlení patří k silným stránkám u většiny lidí s PAS. Jednotlivé formy vizuální podpory usnadňují lidem s PAS zvládat snadněji a samostatněji strukturu prostoru, času a jednotlivých činností a rovněž rozvíjí komunikační dovednosti.

- **Vizualizace prostoru** – umocňuje přehlednost prostorového uspořádání a zvyšuje míru samostatnosti orientace v prostoru, k její realizaci jsou využívány koberce, skříně, police, paravány, barevné nátěry, barevné pásy apod. (obr. č. 11,12).



obr. č. 11 – prostorová vizualizace místa k jídlu



obr. č. 12 – vizualizace prostoru – umývárna, WC

○ **Vizualizace času** – vychází ze struktury času. Její forma musí být zvolena tak, aby odpovídala vývojové úrovni konkrétního dítěte, respektovala jeho zvláštnosti a přitom byla funkční, aby ji dokázalo aktivně využít a samostatně se podle ní orientovat. Proto pro každé dítě volíme individuální formu denního režimu (denní režimy vytvořené pomocí konkrétních předmětů – obr. č. 13, fotografií – obr. č. 14, obrázků, piktogramů – obr. č. 15). Obrázky pro tvorbu denních režimů využíváme ze souboru obr. VOKS. Pro vytváření denních režimů se využívá zátěžový koberec připevněný na zeď (komunikační tabule). V našem zařízení využíváme denní režimy ve vodorovné poloze.



obr. č. 13 – předmětový denní režim

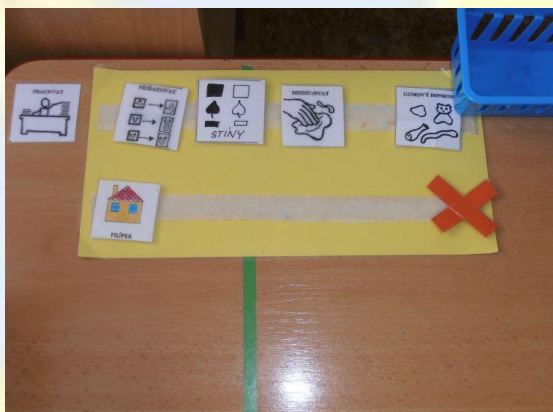


obr. č. 14 – denní režim z fotografií



obr. č. 15 – denní režimy z obrázků a piktogramů

○ **Vizualizace činností** – podporuje strukturu jednotlivých činností a pomáhá odpovědět na otázku, jak dlouho bude dítě pracovat. K tomuto účelu slouží pracovní (obr. č. 16) a procesuální schémata (obr. č. 17).



obr. č. 16 – pracovní schéma



obr. č. 17 – procesuální schéma

• **Motivace** – motivace jako způsob ovlivňování chování hraje při práci s jedinci s autismem klíčovou roli. Pokud se podaří vytvořit funkční motivační systém, je možné motivací ovlivnit konkrétní chování jedince s PAS, které je v dané situaci sociálně i komunikačně přiměřené. Systematické poskytování odměn za žádoucí chování vede u řady dětí k trvalému zlepšení chování.

Formy odměňování:

- **Materiální odměna** (obr. č. 18) je nejnižší formou motivace (sladkost, drobné předměty). Je třeba odměnu vizualizovat v pracovním schématu (v řadě symbolů znázorňující jednotlivé úkoly, je jako poslední umístěn symbol dané odměny – obr. č. 19).



obr. č. 18 – materiální odměna



obr. 19 vizualizace odměny v schématu

- **Činnostní odměna** (obr. č. 20,21) je vyšší formou odměny (vykonávání některé oblíbené činnosti, např. poslech hudby, práce na počítači, skládání puzzle). I tuto odměnu je třeba dopředu zařadit do pracovního schématu nebo denního režimu.



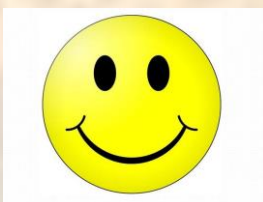
obr. č.20 činnostní odměna - iPad



obr. č. 21 činnostní odměna - houpačka

- **Sociální odměna** je nejvyšší formou odměny (verbální pochvala, úsměv).

U dětí s autismem tato forma odměny příliš nefunguje, řada z nich ji vůbec nechápe. Sociální odměna se u dětí s PAS přesto uplatňuje, ale musí být vždy doplněna o nižší formu odměny.



Vypracovala: Mgr. Renáta Bašová

Použité zdroje

BAŠOVÁ, Renáta. *Využití strukturovaného učení u dětí s poruchou autistického spektra v prostředí mateřských škol*. Diplomová práce. Hradec Králové: UHK, 2014. 114 s.